

Nekaj vtisov o Tasmaniji in zanimivih drevesnih vrstah njenih gozdov

Simona PEČEK*

SPLOŠNO O TASMANIJI

Tasmanija, najbolj južni del Avstralije, je otok v Tihem oceanu. Razprostira se od 41. do 43. južnega vzporednika. Je zelo redko in neenakomerno naseljen otok, saj ima le 450.000 prebivalcev na površini 67.800 km² ali drugače povedano, kot bi bili vsi Ljubljančani naseljeni na površini treh Slovenij.

Zgodovina Tasmanije oziroma celotne Avstralije je tesno povezana z Anglijo. Tako so Angleži v 19. stoletju samo na Tasmanijo pripeljali več kot 67.000 zapornikov, čisto-krvni domačini pa so dokončno izumrli leta 1876, ko je umrla zadnja domačinka.

Pokrajina je zelo raznolika, z najvišjo goro Ossa, visoko 1617 m, z nižjim hribovjem, dolinami ter popolnoma ravninskim svetom. Najvišje gore so pozimi celo pokrite s snegom. Zaradi vseh teh značilnosti Ta-

smanije pravijo, da je Tasmanija Irska, prenesena na južno poloblo, oziroma Švica v Tihem oceanu.

Tasmanija je otok turizma in najbolj sveži del Avstralije, saj ima zaradi lokacije in topografije relativno vlažno podnebje. Ekstremna je zahodna obala s tropskimi gozdovi, kjer pade letno 3500 mm padavin, v vseh drugih delih pa le 400 mm.

Na otoku so neizogibni sivo zeleni evkaliptusi, zlatorumeni pašniki ter plavo zeleni tropski gozdovi zahodne obale otoka. Od vseh vrst evkaliptov je najbolj znan mandljevolistni evkaliptus (*Eucalyptus amygdalina*), ki lahko zraste prek 150 m visoko in je zagotovo najvišja rastlina na svetu.

Tasmanija ima približno 3000 jezer – večina teh je umetno narejenih in med seboj povezanih za pridobivanje električne energije, veliko rek in slapov.

Južni del otoka je gospodarsko bolj razvit

* S. P., absol. agronomije, Hubadova 6, 61000 Ljubljana, SLO

Slika 1: Tasmanija

in gosteje naseljen. Tu je najbolj razvito kmetijstvo, v glavnem pridelovanje žit in sadja. Znana tasmanska jabolka pridelujejo ravno v tem južnem delu otoka, v dolini reke Huon. V notranjosti otoka in na vlažnem zahodnem delu pokrajine sta razvita ovčereja in govedoreja. Živinoreja je temelj gospodarstva celotne Avstralije in ne samo Tasmanije.

Industrijski razvoj Tasmanije je usmerjen v pridobivanje električne energije ter kopanje rud bakra, cinka pa tudi zlata in srebra. Govori se, da je še veliko neodkritih nahajališč zlata in srebra. Pri že odkritih imajo velike tehnične probleme, ki onemogočajo izkop.

Severni del otoka je zanimiv po turističnem središču Tasmanije – Launcestonu, privlačni obali reke Tamar ter po številnih plantažah sivke. Kompleks 10 ha ravnokar cvetoče sivke je resnično nekaj prečudovitega. Sivko gojijo že več kot 70 let in so si tako pridobili velik ugled kot pridelovalci čistega sivkinega olja, predvsem za potrebe kozmetične industrije.

Glavno mesto Hobart (180.000 preb.) je drugo najstarejše mesto v Avstraliji, takoj

Slika 2: Neizogibni sivozeleni evkaliptusi

za Sydneyjem, in ima lep položaj v ustju reke Derwent. Je majhno pristaniško mesto, znano tudi po dejavnosti lovljenja kitov.

Samo 2 km iz centra Hobarta se razprostira 13,5 ha velik, vendar avstralski najmanjši botanični vrt, ustanovljen leta 1818, s široko izbiro rastlinskih vrst.

V botaničnem vrtu pritegnejo pozornost, predvsem tujecev, zanimive avtohtone vrste tasmanskih tropskih deževnih gozdov, ki si jih lahko ogledamo tudi v naravi – pravih tropskih gozdovih. Tudi jaz sem jim med bivanjem na Tasmaniji posvetila veliko časa, da bi izvedela čim več o njih, saj so med njimi tudi vrste, ki jih ni mogoče najti nikjer drugje na svetu.

Na Tasmaniji je največ površin tropskih gozdov v celotni Avstraliji, kar 765.000 ha oziroma 11 % Tasmanije. Ti gozdovi se razlikujejo od drugih tropskih gozdov po Avstraliji in so bolj podobni onim ob obalah Nove Zelandije in nekaterih predelih južne Amerike. Več kot 45 % teh gozdov je zaščitenih kot nacionalni park ali gozdni rezervat.

Tropskih gozdov je več vrst, glede na to, katere rastline prevladujejo v njem, in samo na Tasmaniji je splošno priznanih 5 tipov

tropskih deževnih gozdov. Med bolj zanimive rastlinske vrste teh gozdov prištevamo: *Lagarostrobos franklinii*, *Nothofagus cunninghamii*, *Atherosperma moschatum* in *Acacia melanoxylon*.

Lagarostrobos franklinii

fam. *Podocarpaceae*

Lagarostrobos franklinii, avtohtona tasmanska vrsta in edina vrsta tega rodu v Tasmaniji.

Drevo je v prvi vrsti znano po svojem zelo kvalitetnem, svetovno znanem lesu, ki so ga že od leta 1820 uporabljali za izdelavo ladij in pohištva. Les odlikuje predvsem trajnost in trpežnost. Drevo s karakterističnim vonjem lesa dosega izjemno starost, pravijo da obstajajo drevesa še iz časov pred Kristusovim rojstvom. Drevo je dobilo ime po reki Huon, ki pa je bila imenovana po kapitanu Huonu Kermandecu na francoski ladji *L'esperance*. Edini razlog, da so naredili zapore na otoku Sarah leta 1821, je bilo spravilo lesa *L. franklinii* na reki Huon.

Drevesa so od 20 do 40 m visoka, razširjena v tropskih gozdovih ob bregovih jezer

in rek, nad katere se povešajo. Ravno zaradi slednjega so drevesa na pogled videti zelo neurejena. V nekaterih gozdovih pa imajo lepo formirano piramidalno obliko z gosto krošnjo ter razprtimi do povešenimi vejami. Listi so spiralno nameščeni na povešenih vejah, so lahko prepoznavni, morda na prvi pogled podobni cipresastim listom. Lubje je svetlo rjave barve, pogosto prekrito z majhnimi okroglimi izrastki. Ženski in moški storži so viseči, zelo majhni (3 mm) in na ločenih drevesih.

L. franklinii je razširjen od 41° 30' do 43° 30' geografske širine ter največkrat na višini do 150 m n. v., najdemo pa ga tudi do 800 m n. v. Potrebuje zmerno toplo, zelo mokro (okoli 2500 mm padavin na leto) podnebje. Raste skupaj z drugimi vrstami tropskega gozda.

Zanj je značilna zelo počasna rast, tako v višino kot debelino, saj zraste komaj 120 mm v debelino na leto.

Les je od bele do rahlo rumene barve z manj kot 1 mm širokimi branikami. Les je mehek, gladek in predvsem trajen, saj pogosto zdrži stoletja. To trpežnost pa pripisujejo olju, ki pomeni kar 70 % teže lesa in

Slika 3: Tropski deževni gozd ob reki Gordon

ga je lahko ekstrahirati. Olje uspešno uporabljajo tudi v kozmetični industriji. Gostota olja je 520 kg/m^3 , je zelo stabilno in odporno proti pokvarljivosti in morskim organizmom.

L. franklinii je eden redkih iglavcev, ki se lahko razmnožuje tudi vegetativno. Povešene veje ob dotiku s tlemi formirajo korenine, kar je začetek novega drevesa, ki pa lahko doseže starost tudi 2300 let.

Nothofagus cunninghamii fam. *Fagaceae*

Nothofagus cunninghamii je eno izmed prevladujočih avtohtonih dreves v Tasmaniji. Doseže starost 500 let.

Les, ki je od rožnate do rdeče barve, je zelo cenjen in se uporablja predvsem za izdelavo pohištva. Barva lesa je odvisna od kvalitete zemlje. Rdeč les dajo drevesa na tleh, bogatih z bazaltom. V primerjavi z *L. franklinii* les še zdaleč ni tako trpežen, ravno nasprotno, zelo je občutljiv za insekte in glive, ki ga napadajo in povzročajo njegov propad.

N. cunninghamii najdemo predvsem v vlažnem tropskem gozdu, pa tudi v evkaliptusovih sestojih (v nasprotju z evkaliptusi

Slika 4: *Lagarostrobos franklinii*

Slika 5: Panj drevesa *Eucalyptus regnans* – drevo je merilo v višino 90 m in je imelo obseg debla 30 m.

ne prenese požarov). Zraste do 60 m visoko, z deblom do 3 m premera. Ima temno zeleno, največkrat okroglo krono, dolgo ravno steblo in gosto olistane veje. Listje je bleščeče zelene barve, ko je mlado, pozneje pa postane temno zeleno.

N. cunninghamii cveti zgodaj spomladi in razvije 6 mm velike plodove z veliko količino semena.

Atherosperma moschatum

fam. Atherospermataceae

Atherosperma moschatum je aromatično, vedno zeleno, do 45 m visoko drevo, ki ga najdemo v vlažnih tropskih gozdovih skupaj z *N. cunninghamii*.

Deblo je močno, sive do svetlo krem barve, pogosto pokrito z lišaji. Krona ima za vrsto značilno stožčasto obliko s suličastimi listi temno zelene do celo rumene, spodaj pa sivo zelene barve.

Tudi les *A. moschatum* je zelo cenjen, eden izmed najbolj iskanih, zaradi lahkega dela z njim in zaradi značilne kremaste

barve, včasih tudi s spektakularno črno črnjavo. Lubje, smola in spremljajoče olje so zelo aromatični, z vonjem po cimetu.

Življenjska doba dreves je okrog 200 let, s tem da so lahko korenine tudi starejše, saj se v primeru, da drevo odmre, na istih koreninah razvije novo drevo.

Acacia melanoxylon

fam. Leguminosae

Ime *Acacia melanoxylon* izvira iz značilne temne barve lesa. Je ena najbolj poznanih avtohtonih vrst tega rodu v Tasmaniji, razširjena na njenem SZ delu. Tako jo najdemo v vlažnem tropskem gozdu in evkaliptusovih sestojih.

V začetku 19. stoletja so ugotovili, da ima izredno kvaliteten les čokoladno rjave barve, včasih tudi z rdečim odtenkom, ki ga danes izvažajo po celem svetu.

Drevo je visoko od 40 do 45 m visoko ter doseže 130–140 cm v premeru, s kratkim stebлом in visoko, široko krono. Največkrat zrastejo majhna grmičasta drevesa do 20 m

Slika 6: *Eucalyptus risdonii*

Slika 7: *Araucaria bildwillii* (Vse slike – foto: Simona Peček)

visoko. Lubje je hrapavo, temno rjave barve. Oblikuje tenek 6–10 cm dolg strok, rjave barve. Drevo se zlahka razmnožuje – z majhnim, črnim semenjem.

Med avtohtonimi vrstami, ki rastejo v tropskih deževnih gozdovih, pa so posebej zanimivi avstralski evkaliptusi (*Eucalyptus* sp.), *Araucaria bidwillii* ter *Dicksonia antarctica*.

Eukaliptus

Eucalyptus, fam. *Myrtaceae*

Eukaliptus imenujemo tudi modri gumijevac, ker pokriva njegove liste sivo moder voščen oprh. K temu rodu prištevamo najmanj 500 vrst. Doma so skoraj izključno v Avstraliji, razen *E. alba* in *E. deglupta*, ki izvirata iz Indonezije. Največ vrst pa je razširjenih ravno v Tasmaniji.

Vegetaciji Tasmanije dajejo ponekod prav evkaliptusi značilen pečat. Njihova sivkasta zelenina in njihovi listi, ki se ob sončni pripeki povesejo navpično navzdol, zbuja vtis otožnosti. V tropskem deževnem gozdu jih ni, srečujemo jih v subtropskih gozdovih in v savanah.

Mnoge vrste evkaliptusa imajo v mladosti široke, sedeče in nasprotne liste, na starejših drevesih pa so listi ozki, premenjalni in pecljati. Ko se odpro njihovi cvetni popki, odvržejo s temen dvoplasten pokrovček. Ta pokrovček je nastal iz venčnih listov, čaše pa sploh ni. Eukaliptus je žužkocvetka. Seme evkaliptusov potrebuje zelo visoke temperature, da vzklije. Kalitev semen omogočajo tudi spontani požari (zelo vroče vreme z močnim vetrom, povzroči samovžige), ki so na Tasmaniji pogosti. Ker so evkaliptusi odporni proti požarom, le-te tudi preživijo. Danes na področjih, kjer že dolgo ni prišlo do spontanov požarov, gozdarji načrtno požgejo določen del gozda prav z namenom, da se bo gozd obnovil z novimi mladimi evkaliptusi. Les evkaliptusov uporabljajo v različne namene – za les za ladje, pohištvo, telegrafske drogove, dišavna olja in papir.

Že omenjeni *E. amygdalina* je pravi gozdni orjak. Obseg takih orjakov znaša pri tleh kakih 30 m; na višini 70 m, kjer se šele začena krošnja, pa kakih 12 m. To so prav gotovo najvišja drevesa na svetu.

V Tasmaniji imajo registriranih 136 redkih in ogroženih rastlinskih vrst in 11 zelo ogroženih vrst, za katere velja, da bodo izumrle v naslednjih 10–20 letih, če ne bodo poskrbeli zanje. Najbolj jim je nevarna urbanizacija.

Eucalyptus risdonii spada med zelo ogrožene vrste. Omejen je zgolj na področje ob vzhodni obali reke Derwent, ker potrebuje kvalitetna in precej vlažna tla. Je majhno, le 2–8 m visoko drevo, s sivo plavimi listi, primerno za gojenje tudi v vrtovih.

Araucaria bidwillii

fam. *Araucariaceae*

Araucaria bidwillii je avtohtona v Avstraliji. Ta golosemenka s stožčasto zaokroženo krošnjo lahko zraste na naravnem rastišču do 50 m visoko. Mnogo lepša so mlada drevesa, ki pa z leti izgubijo čudovit videz, ker ostanejo debela v spodnjem delu skoraj gola, najnižje veje pa visijo proti tlem. Stranski poganjki poženejo v dveh nasprotnih nizih, na njih pa so spet v dveh nasprotnih vrstah nameščeni lističi, ki so svetlo zeleni, dolgi 2 cm in suličasti. Cvetovi so enospolni. Moški so združeni v mačice, ženski pa v okrogle storže. Razmnožuje se lahko s semeni, z mladimi potaknjenimi poganjki ali s koreninskimi poganjki.

Dicksonia antarctica

fam. *Pteridaceae*

Dicksonia antarctica je drevesasta praprot, doma v tropskih deževnih gozdovih Tasmanije. Ima močno steblo, ki lahko zraste precej visoko, in zelo široko, košato krošnjo iz ogromnih trikrat pernasto deljenih mahal. Praprot spada v skupino zaščitenih tasmanskih rastlinskih vrst.